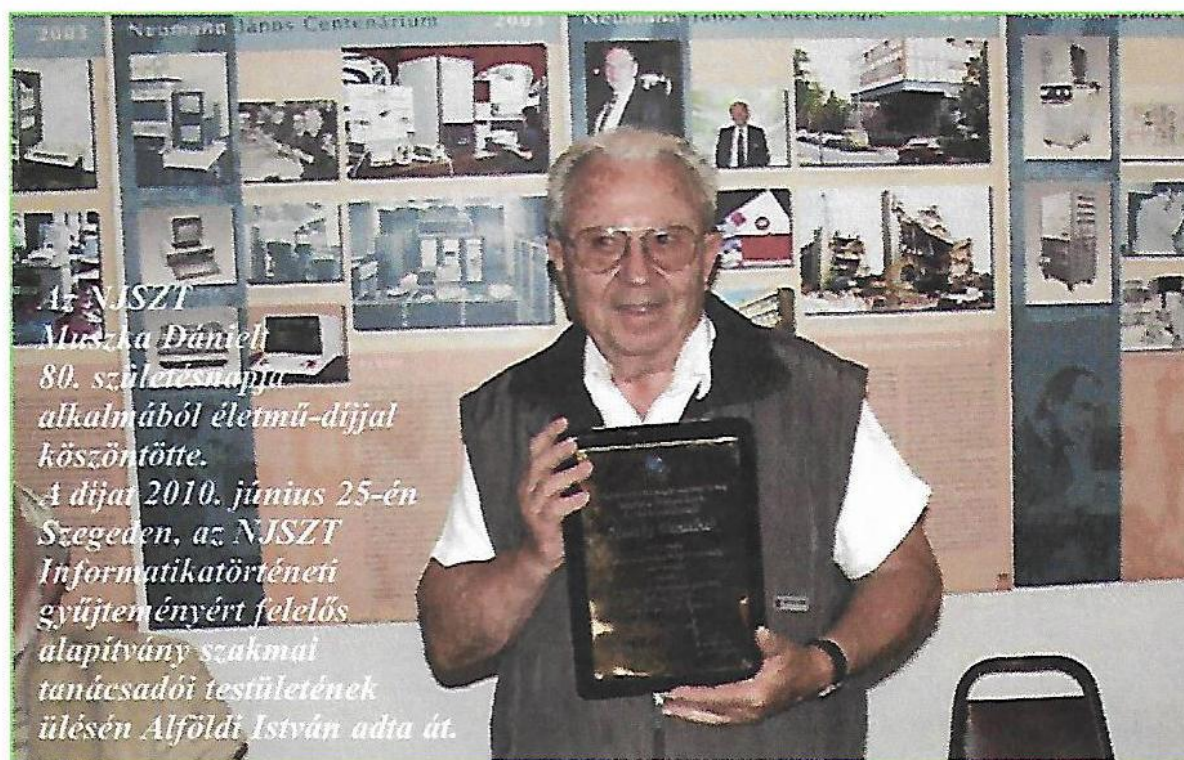


Életmű-díj 2010.

Muszka Dániel



Kovács Győző Dani születésnapjára Dr. Muszka Dániel – nekem mindig Dani – 80 éves. Hiszi a fene! 1958-ban találkoztunk először, amikor az MTA Kibernetikai Kutató Csoportnál tettek Kalmár Laci bácsival látogatást, mert Dani az M-3 dobméóriáját akarta a szegedi Dóm téren akusztikai késleltetőként felhasználni. Hamar kiderült, hogy erre a mágnesdob alkalmatlan, sokkal megfelelőbb volt a Dani által kitalált magnós késleltető rendszer (a Dóm tér hangosítása évekig Dani magnójával működött, talán még ma is). Barátságunk, azóta is tart. Már az első találkozás után bizonyossá vált számomra, hogy bennünket az Isten is egymásnak teremtett. A kedves olvasó ismeheti azt az érzést, hogy amikor valami nagyon kedves dologra emlékezik, úgy érzi, mintha tegnap történt volna! Nos, ez ilyen történet volt. Talán 1959-ben volt az első látogatásom Szegeden, a Kibernetikai Laboratóriumban. Valódi boszorkánykonyhát találtam, ahol a Kalmár- vagy szegedi logikai gép, valamint az ország első és egyetlen műállata, a katicabogár készült, amelyet Dani tervezett és valósított meg. Az ő szerelmetes témája a közlekedéskibernetika volt. Azt hiszem, a szerelmet az váltotta ki, hogy már korán elkezdett autót vezetni, egy sor Wartburgnak volt a gazdája, engem is rábeszél arra, hogy a motorkerékpárt cseréljem

fel egy Trabatra. Szerintem Dani kezdett el először foglalkozni az útkereszteződéseket irányító közlekedési lámpák automatizálásával, csak éppen nem volt rá ideje, hogy megépítsen egy ilyen szerkezetet, mert akkor volt egy óriási témája: kibernetikusan irányított személyautót kívánt létrehozni. Ez az autó „figyelt” a forgalomra: ha veszélyhelyzetbe került, akkor automatikusan fékezett, és még mindenféle más (már nem emlékszem milyen) beavatkozásokat hozott létre a vezető tudta nélkül. (Danikám! Jól mondom?) Előbb egy óriási amerikai autóval kísérletezett, amit hamarosan felváltott egy Pobedára. Ezzel szerepelt a legtöbbször a korabeli TV-ben. Egy közös konferenciánk után jött Dani ötlete, hogy csináljunk a szegedi Anna-kúti, nagyon bonyolult kereszteződéshez egy olyan automata rendőrlámpát, amellyel a forgalmat lehet automatikusan irányítani. Addig ebben a kereszteződésben is egy magasra helyezett kalicka állt, amiben az ott ülő rendőr-elvtársnak egy kart kellett nyomogatni, ezzel kapcsolta sorban a lámpákat, nagyobb forgalomban szaporábban, kisebbben pedig ritkábban. Ha netán az unalmas munkában elbóbiskolt, akkor a forgalom megakadt, azt is mondhatjuk, bedugult. Ám bedugult akkor is, ha nem bóbiskolt el, mert nem volt elvárható tőle, hogy állandóan pörögjön, azaz a háta mögötti forgalomra is figyeljen. Dani ekkor szólt nekem: Csinálj egy logikai rendszert, ami helyes sorrendben automatikusan kapcsolja a lámpákat, miközben a ciklusidőt, ha kell, változtatni lehet. Örültem a feladatnak, és szívesen el is vállaltam, a művem aztán Daninak is tetszett: az útkereszteződés lámpáinak megfelelően beprogramoztuk, majd összekapcsoltuk a lámpákkal, kiiktatva a korábbi rendőri lámpakapcsolót. Szinte azonnal minden működött. Mivel az akkori szegedi közlekedésrendészeti parancsnok Dani barátja volt, így elkövetkezhetett a történelmi pillanat, amikor Szegeden az Anna-kút forgalmát nem egy rendőr, hanem egy automata irányította. A szegedi volt az első automata forgalomirányító lámparendszer Magyarországon, amit nem rendőr kezelte. Az átadás-átvételnek is megadtuk a módját. Szabó őrnagy kivezényelt a kereszteződéshez annyi rendőrt az első próba alkalmából, ahány irányban lámpa a kereszteződésben volt. Elindult a rendszer, a rendőröknek kiáltással kellett jelezniük, hogy milyen színű lámpa világít. A kiáltások – kezdetben – némi zavart okoztak, azután minden ment, mint a karikacsapás. Az automatát átvették. A másik történetem az 1961-es Budapesti Ipari Vásárról szól. Nos, 1960-ban az Akadémia kitalálta, hogy az 1961 évi Budapesti Ipari Vásáron az Akadémia pavillonjában be kell mutatni, hogy az Akadémia a legmodernebb diszciplínákkal a kibernetikával és a számítástechnikával is foglalkozik. Erre akkor csak két akadémiai intézet volt képes, a szegedi Kibernetikai Laboratórium és az MTA KKCs. Dani megkapta a feladatot Laci bácsitól, én pedig Varga Sándor elvtárstól, az igazgatóunktól. Csoda történt. Azt hiszem az akadémiai pavilonban sohasem volt annyi látogató, mint abban az évben. Laci bácsi logikai gépes magyarázatát az emberek tátott szájjal hallgatták, Dani nem tudta a bogarat annyiszor bemutatni, ahányszor szinte kikövetelték. Ami engem illet, a memória modell népszerűségére sem panaszkodhatom. A nagy truváj az volt, hogy a standjainkon megjelent Kádár elvtárs is, még hozzá Francois Mitteranddal közösen, aki akkor a Francia Szocialista Párt főtitkára volt. Miután én beszéltem franciául, megértettem, amit Mitterand mondott, ha jól emlékszem valami olyasmit: Szinte elképzelhetetlen a számomra, hogy Magyarország a kibernetikában és az informatikában is eredményt tud felmutatni. Azt hiszem, nekünk Danival az arcunkon valami olyan kifejezés volt: Ugyan, kérem, nekünk ez semmi. Az utolsó történetem,

amikor az M-3-at 1965-ben átszállítottuk Szegedre. Addig szinte elképzelhetetlen volt egy – pláne csöves – számítógépnek az elmozdítása. Mai eszemmel már tudom, hogy amit csináltunk, istenkísértés volt. Szeged – pontosabban Kalmár Laci bácsi – ugyanis már nagyon szeretett volna egy számítógépet. Rengeteg pályázatot nyújtottak be az Akadémiához, Laci bácsi bevetette a pártvezetőknél minden befolyását. Kérését sohasem utasították el, de pénzt nem adtak a gép beszerzéséhez. Akkor azt javasoltam Laci bácsinak és Daninak, hogy vigyük át az akkor leszerelésre váró M-3-at Szegedre. Dani a javaslatomat azonnal a magáévá tette. Laci bácsi nem, mert attól félt, hogy ezzel csökken az esélye, hogy egy új gépet kapjon. Végül megtaláltam az igazi érvet, amit Laci bácsi azonnal elfogadott, tudniillik ha Magyarországon – infrastruktúrával és személyzettel – létrejön egy számítóközpont és elavul a gépe, az intézményt biztosan nem zárják be, a kormány majd kutya kötelességének fogja érezni, hogy a régi helyett egy új gépet állítson szolgálatba. Így is történt. Egy rövid történet, amit Dani is és én is szívesen mesélünk. Megmondom őszintén, mi a KKCs-ben a gépet sohasem tisztítottuk (általában utáltunk takarítani), ezért az áramkörök tele voltak füstös pormacskákkal, amik a korom vezetőképessége miatt, némileg beleszóltak az áramkörök működésébe. Mi, amikor kihúztunk egy alegységet, belefűjtünk, majd utána – apró kis változtatásokkal – ismét működőképpé tettük az egységet. Ez így ment évekig. A pormacskák – mint vezetők – aktívan beépültek a számítógépbe. Szállításra előkészítettük a gépet. Elszállították, majd vártuk Dani értesítését, hogy mikor mehetünk Szegedre, a gépet üzembe állítani. Négyen voltunk, Drasny József, Molnár Imre, Kardos Kálmán és jómagam. Azzal nem számoltunk, hogy Dani szereti a rendet, ezért elrendelte a gép minden részének a megtisztítását. Természetesen a pormacskás alegységek lemosásával kezdték, azután nem kímélték a gépet sem, mindent lemostak. Ez az akció csak akkor vált előttem is ismertté, amikor Szegedre értünk és ott állt előttünk az M-3, megtisztítva, kipucolva: úgy ragyogott, mint Salamon... Hanyatt estünk, mert Dani rendszeretével nem számoltunk. A gépet bekapcsoltuk, természetesen nem ment. Csak arra tudtam gondolni, hogy mi is úgy leszünk, mint Neumann János és Hermann Goldstine az ENIAC-kal, amikor átszállították Pennsylvaniából Aberdeenbe, mi is évekig lejárunk Szegedre az M-3 újbóli elindítására. Nem így történt. A budapesti és a szegedi társaság jó hangulatú együttműködésével a szegedi, első vidéki számítóközpont néhány hét múlva Dani vezérletével elindult. Még arra is jutott idő, hogy késő délutánonként éles fejelőmeccseket vívjunk a Tisza parton a szegediekkel. Danikám! Születésnapodon a legjobbakat kívánom!